

In the article the experimental program of the developing and formings affecting is presented the valued orientations in intercourse of senior under-fives. A purpose and tasks of forming work, and also psychological-pedagogical terms, cooperant effective realization of the program of forming of the valued orientations of senior preschool child in socializing with the purpose of increase of level of formed of benevolent mutual relations with coevals in preschool educational establishment, is certain.

Keywords: values, valueorientations, communication, relationships, co-operation.

УДК 373.2.034

МОРАЛЬНО-ЦІННІСНИЙ КОМПОНЕНТ САМОСТІЙНОСТІ ЯК БАЗОВОЇ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Савченко М.

У статті розкривається зміст морально-ціннісного компоненту самостійності як базової якості особистості дитини дошкільного віку. На основі аналізу психологічних та педагогічних досліджень, присвячених проблемам морального виховання, здійснено спробу виділити основні прояви цього компоненту, його складові і засоби виховання.

Ключові слова: базові якості особистості, самостійність, морально-ціннісний компонент, етичні інстанції, засоби виховання.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Дошкільне дитинство – важливий період людського життя, в якому відбувається загальний розвиток дитини, набуття нею знань, умінь і навичок, виховання базових якостей особистості (довільність, самостійність і відповідальність, креативність, ініціативність, свобода поведінки і безпечність, самосвідомість, самоставлення, самооцінка) та засвоєння загальнолюдських цінностей і моральних норм. Особливого значення набуває також засвоєння дитиною морального досвіду людства.

У цей період визначальним є те, як дитина використовує цей досвід у власній поведінці, чи спирається на нього в різних життєвих ситуаціях, які ціннісні орієнтири обирає. Та чи та поведінка дошкільника залежить від розвитку в нього базових якостей особистості, однією з яких виступає самостійність.

Вивчення морально-ціннісного компоненту є окремим завданням дослідження проблеми виховання самостійності у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності, яка здійснювалась у межах наукової

теми кафедри педагогіки «Гуманізація навчально-виховного процесу», що входить до плану наукової роботи Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ).

Аналіз досліджень і публікацій. На важливість розвитку самостійності як особистісної якості в різні періоди розвитку науки вказували філософи (Аристотель, І. Кант, С. К'єркегор та ін.), психологи (Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець, Г. Костюк, Г. Люблінська та ін.), педагоги (Я. Коменський, М. Монтессорі, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.).

У Стародавній Греції самостійність людини філософи тісно пов'язували з проблемою свободи й волі особистості, її здатності до втілення себе в діяльності, у взаємодії зі суспільством. Платон відзначав, що свобода й воля людини є громадянськими чеснотами, опанувати їх вона може лише завдяки практиці як сприятливій діяльності [8].

Означені ідеї знаходять своє відображення у філософії Нового часу. Так, представники німецької класичної філософії (Г. Гегель, І. Кант, Л. Фейєрбах та ін.) вважали, що фундаментом суспільства є діяльність як специфічна людська активність. Саме через діяльну активність індивідів можна передбачити і сприяти моральному розвитку членів суспільства. При цьому, за І. Кантом, моральними вчинками можна називати лише ті, які людина здійснила сама, а не під чийось керівництвом. Категорії свободи, волі, мети й моралі філософами також характеризуються через розуміння діяльної практики. Саме праця, діяльність породжують самостійну, вільну людину (Г. Гегель) [12].

Сучасна філософія розглядає самостійну особистість крізь призму її ставлення до суспільства та свого місця в ньому. Українські дослідники (В. Доній, Г. Несен, Л. Сохань) визначили шляхи та засоби формування відповідального ставлення особистості до життя. Відправним пунктом у ньому називали формування зовнішнього та внутрішнього «поля свободи», тобто наявності в особистості свободи вибору в прийнятті рішень, свободи у

власних діях відповідно до прийнятих рішень, незалежності та самозаконності як виявів свободи. Серед умов організації зовнішнього «поля свободи» автори визначали формування з дитинства потреб і навичок самостійності, що включають прагнення до самостійних роздумів, оцінок та переживань, самостійної праці; формування навичок організації самостійної діяльності, а також використання певної системи оцінювання виконання дитиною самостійних завдань із метою об'єктивного впливу на її самооцінку [7].

Аналіз психологічних досліджень з проблеми дозволив дійти висновку, що самостійність визначається передусім як вольова якість особистості (О. Кульчицька, М. Лісіна, Г. Люблінська, А. Петровський, В. Шапар та ін.). У дослідженнях психологів підкреслено діяльнісний аспект у визначенні самостійності. Так, дослідники (В. Котирло, Л. Подоляк, О. Проскура та ін.) характеризували самостійність як уміння думати, виконувати завдання, відповідно поводитися без сторонньої допомоги чи контролю.

Психологами (Д. Дубравська, С. Рубінштейн) підкреслювалося, що справжня самостійність притаманна людям із сильною волею. Вона передбачає усвідомлення мотивів своїх дій і їх обґрунтованість. Самостійна особистість спирається на власний досвід, знання та переконання, а не на тиск із боку інших. При цьому не слід плутати справжню самостійність із прагненням протистояти за будь-яку ціну зовнішнім впливам.

У педагогічних дослідженнях з проблеми провідною є думка про те, що самостійність відіграє важливу роль у моральному становленні особистості (М. Брода, І. Дичківська, Л. Островська Т. Поніманська, А. Савченко та ін.).

У педагогічній технології С. Френе, що була реалізована автором у «Школі радості і успіху», головною метою було формування активного громадянина, який усвідомлює свої права та обов'язки в суспільстві. Важливого значення надавалося набуттю дитиною власного життєвого досвіду через різні види діяльності та підтримання її прагнення до

максимального саморозвитку. Головною умовою, що сприяє розвитку активної та самостійної особистості, є атмосфера свободи, співробітництва й демократії [6, с. 142-143]. Ідею свободи у вихованні особистості підтримували Л. Толстой, К. Ушинський, Т. Шевченко та ін.

На думку К. Ушинського, самостійною особистість стає тоді, коли може підпорядковуватися лише своєму розуму та совісті й має бажання та сили для досягнення власних цілей. Прагнення до самостійності тісно пов'язане із прагненням до душевної діяльності, бо така діяльність можлива лише в умовах свободи. Вона робить людину щасливою, зберігає її гідність. Тому виховання прагнення до діяльності має йти паралельно з вихованням прагнення до самостійності. Виховання самостійності слід розпочинати з раннього віку, коли тільки з'являються перші її вияви. Свобода, як умова, при цьому буде полягати не у відсутності певних перешкод для дитини, а в їх подоланні. Проте означені перешкоди мають бути домірними віку дитини, давати їй сили і впевненість у подоланні нових перешкод, а не викликати невіру у свої сили, страх перед їх самостійним подоланням. Педагог наголошував, що справжню самостійність не слід плутати з виявами впертості в дитини [11].

Формулювання мети статті. Здійснити теоретичний аналіз морально-ціннісного компоненту самостійності як базової якості особистості дитини дошкільного віку, визначити змістовні складові та засоби, що впливають на його становлення.

Вклад основного матеріалу статті. Кожне суспільство залежно від епохи, місця, умов суспільного розвитку ставить конкретні соціально-економічні цілі. Відповідно до умов та потреб суспільства складається модель особистості, яка зростає в ньому. Загальнолюдські цінності, притаманні будь-якому суспільству, наповнюються конкретним змістом залежно від ідеалів конкретного соціуму, в якому зростає індивід. Концепція компетентнісно орієнтованої освіти, що сьогодні поширюється у світі, визначає необхідність виховання активного, ініціативного, спрямованого на

самореалізацію громадянина своєї країни, який при цьому є високоморальною особистістю з відповідальним ставленням до життя (свого та інших).

Шляхи реалізації цього завдання в сучасній системі дошкільної освіти розкрито в Базовому компоненті дошкільної освіти, який відображає сучасний суспільний ідеал й орієнтує на потреби ХХІ століття. Його зміст зорієнтовано на виховання життєво компетентного дошкільника, який здатен поводитись самостійно й конструктивно в різних життєвих ситуаціях. Самостійність при цьому визначається як одна з базових характеристик особистості, що має бути сформована наприкінці дошкільного дитинства, й виділяється у змісті більшості освітніх ліній Базового компоненту дошкільної освіти («Особистість дитини», «Дитина в соціумі», «Дитина у світі культури», «Гра дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Мовлення дитини») [1].

Різноманітність висновків і підходів педагогів та психологів щодо становлення самостійності в дітей дошкільного віку свідчать, що серед науковців немає однастайності в розумінні цього питання. Самостійність трактують як: рису характеру, що виявляється у різних сферах навчальної діяльності (М. Брода); як особистісну якість, яка передбачає незалежність суджень і дій, відповідальність за свої вчинки та їх наслідки, здатність діяти без допомоги й підказок інших (І. Левіна, О. Савенков); як якість особистості, що формується у процесі відповідної діяльності, характеризується здатністю дитини застосовувати набуті знання на практиці (Ю. Демидова); як одну з особистісних рис характеру людини, що сприяє розвитку спрямованості на самореалізацію та творче самовизначення (Т. Піроженко); як відносно стійку характеристику дитини, що виявляється з певною постійністю в різних ситуаціях (О. Кононко) тощо.

На нашу думку, самостійність дітей дошкільного віку – це базова морально-вольова якість особистості, що характеризується свідомим і відповідальним ставленням до діяльності, виявляється в наполегливості,

ініціативності та критичності під час розв'язання нового завдання, прагненні діяти без сторонньої допомоги, зверненні за допомогою дорослого лише в разі потреби.

Існують різні погляди щодо структури самостійності як базової якості особистості дитини дошкільного віку. Серед них дослідниками виокремлюються: мотиваційний та операційний (Л. Аристова, В. Буряк, Т. Шамова), емоційний та вольовий (Ю. Демидова), інтелектуальний та морально-ціннісний (М. Брода), емоційно-вольовий і діяльнісно-практичний (К. Оспанова), процесуально-регулятивний і оціночно-результативний компоненти (О. Удіна) та ін.

Аналіз різних наукових підходів щодо становлення самостійності як особистісної якості (Г. Адамів, М. Брода, Я. Галета, Ю. Демидова, О. Денисюк, І. Дичківська, О. Зюлькіна, О. Коношевський О. Кульчицька, М. Лісіна, Г. Люблінська, Л. Островська Т. Поніманська, А. Савченко, В. Шапар та ін.) дозволив виокремити такі структурні компоненти самостійності дітей старшого дошкільного віку, як-от: вольовий (виявляється в певній самості дитини, у вмінні досягати результату, виконанні свого задуму), поведінковий (вміння дитини застосовувати в самостійній діяльності отримані раніше знання та навички про довкілля), морально-ціннісний (ставлення дитини до себе, інших та до ситуації), когнітивний (обізнаність дитини, прагнення до пошуку нових знань, дослідницька активність, ініціативність, самокритичність). Складові цих компонентів характеризують ступінь розвитку кожного з них залежно від змісту та спрямованості діяльності дитини, а також її особистісних виявів.

Розглянемо докладніше морально-ціннісний компонент самостійності дітей дошкільного віку та його змістовну складову.

Дослідник В. Гурін, визначаючи п'ять груп моральних якостей особистості дитини, виділив серед інших самостійність. У запропонованій структурі самостійність розглядається як особистісна якість. Автор виділив її в низці вольових якостей, що забезпечують особистості високу активність

поведінки, готовність та здатність здолати перешкоди щодо поставленої мети. Отже, дослідник підкреслив поєднання в самостійності морального та вольового компонентів [2].

Набуття самостійності дитиною дошкільного віку, на думку О. Козлюк, Г. Марчук, Т. Поніманської, відіграє важливу роль під час виховання людяності як складової життєвої компетентності. Дослідниці підкреслили значущість вміння дитини самостійно регулювати поведінку на основі гуманістичних цінностей. Автори наголосили, що дійсно моральною можна вважати не ту людину, яка знає, що чинить правильно, а ту, яка не може діяти інакше, попри наявність чи відсутність винагороди за це [9].

Д. Ніколенко зазначив, що активне формування моральної сфери відбувається в дошкільному віці, коли дитина здатна усвідомити зміст певної ситуації. Саме в цей період вона навчається виявляти самостійність у моральному виборі, приймати рішення морального плану [4].

Самостійності як моральній якості першочергового значення надала у своїх дослідженнях О. Кононко. Дослідницею відзначено, що самостійність набуває провідного значення для формування простору зовнішнього життя дошкільника. Вона спрямована на його повноцінну реалізацію себе як індивідуальності та соціальної істоти. Підкреслюється значення ініціативності як складової самостійності. Автор зазначила, що морально розвинена дитина діє за правилами моралі з власної ініціативи, а не під керівництвом іншого [5].

Дослідник А. Савченко розглядав самостійність як інтегральну морально-вольову якість особистості, що характеризується сукупністю знань, умінь і навичок та ставленням до процесу й результатів діяльності. Досліджуючи прояви самостійності у дітей молодшого підліткового віку, він виділив таку структуру означеного феномена: активність, творча ініціативність, незалежність, відповідальність, критичність суджень та свідоме ставлення до діяльності [10].

Аналіз науково-методичної літератури та результати власного дослідження дозволили констатувати, що виховання самостійності як особистісної якості сприятиме формуванню моральної поведінки дитини на етапі дошкільного дитинства; самостійна дитина вмє сама приймати рішення, діяти при цьому незалежно, без допомоги дорослого, спираючись на засвоєні знання про правила і норми поведінки.

Дорослі (батьки, педагоги) часто оцінюють дитину з позиції досягнутого нею результату діяльності, а не з позиції особистісного розвитку. Вони очікують від неї кінцевого продукту: набутих знань, закріплених умінь, сформованих навичок. Тобто розвиток особистісних якостей при цьому не заохочується. Такий підхід ускладнює прояви самостійності чи ініціативності з боку дитини. Набуттю дитиною ознак самостійності сприятиме формування у неї мотивації до спілкування, можливості виявляти моральний вибір у різних життєвих ситуаціях, будувати взаємовідносини з оточуючими за принципами моралі з власної ініціативи, а не через перевірку дорослими засвоєних моральних правил.

Саме в дошкільному віці на основі спілкування з дорослими, сприймання казок, мультфільмів у дитини формуються певні моральні уявлення та оцінки. На початкових етапах поведінка дітей у регламентується вимогами дорослих. Їх оцінка та очікування викликають у дитини моральні переживання, які згодом і забезпечують засвоєння нею моральних норм. Так відбувається вироблення внутрішніх етичних інстанцій, на які дитина орієнтується самостійно, навіть, попри відсутність контролю з боку дорослого. Вченими Д. Ельконіним, З. Богуславською, А. Богуш появу етичних інстанцій констатовано як нове якісне психічне новоутворення старшого дошкільного віку.

Дослідниця З. Гуріна, вивчаючи становлення самостійності на етапі раннього дитинства, зазначала неоднозначність зв'язку морального виховання зі становленням самостійності у дитини. Керівна роль дорослих у дитинстві сприяє тому, що дитина змушена підкорятися встановленим ними

правилам, орієнтуватися на усталені в соціумі норми поведінки. Автор зауважує, що без розвитку такої якості як самостійність поведінка дитини набуватиме характеристик прямого наслідування без засвоєння, без розуміння цих норм. Надання певної свободи у такому випадку може призводити до вередування, асоціальних проявів у дитини. Постає необхідність формування звичок самостійної поведінки дитини, а саме: набуття нею вміння самостійно приймати рішення у рамках встановлених норм та правил, незалежно діяти та виявляти критичність в різних життєвих ситуаціях, спираючись на морально-етичні цінності суспільства [3].

Необхідність окремого впливу на морально-ціннісний компонент самостійності з метою його розвитку не зменшує важливості розвитку інших компонентів. Слід пам'ятати, що незалежно від умовного поділу на вольовий, поведінковий, морально-ціннісний та когнітивний компоненти самостійності, усі вони тісно переплітаються. І лише за умов побудови виховного процесу на засадах комплексності та цілісності можливе становлення самостійності як базової якості особистості дитини дошкільного віку в цілому.

Виховання самостійності – складний процес, який поєднує в собі багатокomпонентний комплекс умов та засобів. Серед засобів виховного впливу, що сприяють становленню морально-ціннісного компонента самостійності дитини дошкільного віку, дослідники виокремлюють ігрову та трудову діяльність.

Так, в роботах з питань впливу ігрової діяльності на розвиток самостійності як базової якості дітей дошкільного віку (Л. Артемова, А. Богуш, А. Бондаренко, В. Захарченко, В. Кузьменко, Н. Луцан, Д. Менджерицька, Н. Михайленко, В. Нечаєва, О. Усова та ін.) звертається увага на морально-ціннісні аспекти. Зокрема зазначено, що завдяки грі діти набувають соціального досвіду, пізнають довкілля і взаємовідносини в ньому, опановують соціальні ролі та функції, оволодівають загальнолюдськими цінностями, культурою, системою соціально вироблених знаків. Бажання бути прийнятим у гру однолітками, отримати певну роль у

ній змушують дошкільника підпорядковуватись певним правилам гри, формують у нього відповідальність перед колективом, розвивають уміння діяти узгоджено з бажаннями інших, тобто сприяють розвитку морально-ціннісного компонента самостійності.

У низці робіт з проблем трудового виховання (Л. Кашпірська, В. Котирло, Н. Лук'янова, Л. Островська, Г. Поддубська, Л. Подоляк, Л. Порембська та ін.) самостійність виділяється як морально-вольова якість особистості, яка сприяє набуттю морального досвіду дитини. Адже через такі вищі почуття як товариськість, взаємодопомога під час колективної роботи, виховується вміння долати труднощі сумісними зусиллями, почуття впевненості у власних силах, відповідальність за свою частину роботи перед колективом, а також виникає бажання спробувати вирішити поставлену задачу самостійно.

Висновки. Узагальнюючи вищеокреслені позиції, зазначимо, що морально-ціннісне становлення особистості залежить від сформованості в неї базових якостей, що дозволяють використовувати засвоєні цінності на благо людства. Однією з таких якостей виступає самостійність, що має бути сформована наприкінці дошкільного дитинства.

Самостійна дитина прагне до самостійного прийняття рішення, до дій без допомоги дорослого, спираючись на засвоєні знання про правила й норми поведінки, керується засвоєними цінностями, що пов'язано з появою в неї етичних інстанцій.

Серед змістових складових морально-ціннісного компонента самостійності дослідниками виокремлюються: почуття обов'язку та відповідальності за власні дії (А. Савченко); критичність суджень та свідоме ставлення до діяльності (В. Гурін, Л. Островська, А. Савченко, О. Удіна); здатність діяти згідно з правилами моралі з власної ініціативи, а не під чийсь керівництвом (О. Денисюк, О. Козлюк, О. Кононко, Г. Марчук, Т. Поніманська); уміння самостійно приймати рішення, спираючись на засвоєні знання та вміння щодо правил і норм поведінки (З. Гуріна);

самостійні роздуми, оцінки та переживання з опорою на морально-етичні цінності суспільства (В. Доній, Г. Несен, Л. Сохань).

Серед засобів виховання, що сприяють розвитку морально-ціннісного компоненту самостійності як базової якості особистості дитини дошкільного віку, дослідниками визначаються ігрова та трудова діяльність. При цьому слід зауважити, що виховання самостійності не є окремим напрямом роботи, а тісно вплітається у виховний процес за всіма лініями розвитку дитини.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у пошуку засобів розвитку самостійності як базової якості особистості дитини дошкільного віку, зокрема, в ігровій діяльності (через застосування методу ігрових проєктів).

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник : А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф. д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богінч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. — К. : Видавництво, 2012. — 26 с.
2. Гурін В. Е. Формирование нравственного сознания и поведения старшеклассников / В. Е. Гурін. — М. : Педагогика, 1988. — 102 с.
3. Гуріна З. В. Психолого-педагогічні умови становлення самостійності у дітей раннього віку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Зоя Володимирівна Гуріна — К., 2008. — 21 с.
4. Дошкільна педагогічна психологія. Посібник для дошкільних факультетів педінститутів / За заг. ред. Д. Ф. Ніколенка. — К. : Редакційно-видавничий відділ КДПІ ім. О. М. Горького, 1970. — 144 с.
5. Кононко О. Духовність, душевність, моральність / Олена Кононко // Дошкільне виховання. — 2004. — №4. — С. 4-5.
6. Лопухіна Т. В. Технології навчання, виховання та розвитку дітей. Навчально-методичний посібник / Тетяна В'ячеславівна Лопухіна, Ольга Олександрівна Стягунова. — Донецьк : «Каштан», 2010. — 146 с.
7. Мистецтво життєтворчості особистості : наук.-метод. посібник : У 2 ч. / Ред. рада : В. М. Доній (голова), Г. М. Несен (заст. голови), Л. В. Сохань, І. Г. Срмакова (керівники авторського колективу) та ін. — К., 1997. — Ч. 1 : Теорія і технологія життєтворчості. — 392 с.
8. Платон. Діалоги : Пер. з давньогрецької / Передмова В. В. Шкоди, Г. М. Куц; примітки Й. Кобова; ілюстрації І. І. Яхіна; худож.-оформлювач Б. П. Бублик. — Харків : Фоліо, 2008. — 349 с.
9. Поніманська Т. І. Виховання людяності (До Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі») : методичний посібник / Т. І. Поніманська, О. А. Козлюк, Г. В. Марчук — К. : Міленіум, 2008. — 138 с.
10. Савченко А. П. Виховання самостійності молодших підлітків у процесі ігрової діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Анатолій Петрович Савченко. — К., 2007. — 23 с.
11. Ушинский К. Д. Избранные педагогические сочинения. В 2-х т. / Константин

Дмитриевич Ушинский; [под ред. В. Я. Струминского]. – М., 1953. – Т. I. – 638 с.

12. Хайлбронер Р. Л. Философы от мира сего / Роберт Л. Хайлбронер; [пер. с англ. И. Файбисовича]. – М. : КоЛибри, 2008. – 432 с.

Савченко М.

МОРАЛЬНО ЦЕННОСТНЫЙ КОМПОНЕНТ САМОСТОЯТЕЛЬНОСТИ КАК БАЗОВОГО КАЧЕСТВА ЛИЧНОСТИ РЕБЕНКА ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

В статье раскрываются содержание морально-ценностного компонента самостоятельности как базового качества личности ребенка дошкольного возраста. На основе анализа психологических и педагогических исследований, посвященных проблемам морального воспитания, совершена попытка выделить основные проявления этого компонента, его составляющие и средства воспитания.

Ключевые слова: базовые качества личности, самостоятельность, морально-ценностный компонент, этические инстанции, средства воспитания.

Savchenko M.

VALUED COMPONENT OF INDEPENDENCE AS BASE QUALITY OF PERSONALITY OF CHILD OF PRESCHOOL AGE

The article describes the content of the moral and valuable component of independence as a basic personality trait of preschool children. According to the analysis of psychological and educational researches on the problems of moral education, an attempt to highlight the main manifestations of this component, its components and the means of education is made.

Key words: basic personality traits, independence, moral and valuable component, ethical authority, means of education.

УДК 159.955

ЦІННІСТЬ БАТЬКІВСЬКО-ДИТЯЧИХ СТОСУНКІВ У ПРОЦЕСІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКА

Савченко Ю.

У статті розглянуті аспекти становлення психологічної статі дітей старшого дошкільного віку у системі «батьківсько-дитячих стосунків». Проаналізовано ставлення батьків відповідно до статі дитини дошкільного віку.

Ключові слова: дитина дошкільного віку, батьківсько-дитячі стосунки, психологічна стать дитини, емоційні стосунки, статево-рольова взаємодія.

Актуальність проблеми. Інтенсивні зміни в сучасній українській сім'ї, актуальні тенденції її розвитку, особливо в умовах великих мегаполісів, зумовлюють потребу в переосмисленні та уточненні вимог до підготовки молоді до сімейного життя, що безпосередньо пов'язане з процесом формування психологічної статі особистості – чоловіка і жінки. Інтерес до зазначеної проблеми обумовлений не тільки тим, що становлення статі – одне з найважливіших історико-культурних, соціальних питань, а й тим, що сучасна вимога індивідуального підходу до формування особистості не може бути реалізована без врахування